

ԿԱՆԹԵՂ

ԳԻՏԱԿԱՆ ՀՈԴԿԱԾՆԵՐ

ԵՐԵՎԱՆ 2015

PROBLEMS OF LEGAL BASIC SETTLEMENTS OF EUTHANASIA

EDGAR VAHRADYAN

This article elucidates issues related to the global problem of euthanasia, where an individual's right to life is related to self-determination. This paper defines passive and active euthanasia and discusses the regulation of euthanasia both by national and international laws as well. There is a necessity to introduce euthanasia in the penal code in a separate section as a restriction added of the general law making possible the statement of specific penalties.

It is concluded that the legalization of euthanasia at this stage requires a detailed approach, quality research and discussions. The public attitude toward euthanasia is diverse.

Key words – active euthanasia, passive euthanasia, Criminal Code, legalization of euthanasia.

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. ՀՀ Սահմանադրություն, 27.07.2005թ.:
2. ՀՀ քրեական օրենսգիրք, Երևան, 2008թ.:
3. Բնակչության բժշկական օգնության և սպասարկման մասին ՀՀ օրենք, 1996թ.:
4. Основы законодательства РФ об охране здоровья граждан от 22 июля 1993г. N 5487-1.
5. Дюркгейм Э. Самоубийство. Социологический этюд. М 1994.
6. Туманов В.А., Энтин М.М. Комментарий к конвенции о защите прав человека и основных свобод и практике ее применения. М. Норма, 2003.
7. Крылова Н.В. Этаназия: уголовно-правовой аспект // Вестник Московского университета, Серия II. Право, 2000.
8. Дмитриев Ю. А. Право человека в РФ на осуществление этаназии // Государство и право, 2000, NII.
9. Вольный Б., Крук Д. Этаназия – за и против // Проблемы медицины, 2000, 53.
10. Кварнадзе Р.А. Некоторые аспекты становления и развития законодательства в области здравоохранения // Государство и право, 2001, N8.
11. Калинин О.С. Современное уголовное право в России и за рубежом, некоторые проблемы ответственности: сборник статей 10 с. Калинин Конструкция состава этаназии по УК РФ зарубежных стран.

ԱՐՎԵՍՏԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅՈՑ ՄԵԾ ԵՐԵՌՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՆԻՇՆԵՐԸ ԼԵՎՈՆ ԹՈՒԹՈՒՆՋՅԱՆԻ ՍՅՈՒՐՈՒՄԱԿԱՆՍԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐՈՒՄ¹

ԱՐԱԶՅԱՆ ԱՆՆԱ, ԳԱՐԱՍԵՖԵՐՅԱՆ ԻՐԻՆԱ

Ֆրանսահայ նկարիչ Լևոն Թութունջյանը² ծնվել է Ամասիայում 1905-ին³: Հայրը՝ Հարություն Թութունջյանը, ֆիզիկա և քիմիա էր դասավանդում, իսկ մայրը՝ Շողակաթ Հանեդայանը, ուսուցչուհի էր: Սկզբնական կրթությունը Թութունջյանը ստացել է Ստամբուլի Բերբերյան վարժարանում, այնուհետև՝ Կեդրոնական վարժարանում: 14 տարեկանում Լևոնը նկարչությունն է նախընտրում և ուսումը շարունակում Ստամբուլի գեղարվեստի ուսումնարանում:

1915թ. ջարդերին զոհ է դառնում նաև Թութունջյանի հայրը: Զավակին կոտորածից փրկելու համար մայրը նրան ամերիկյան փրկարար նավով

¹ Հոդվածը հրատարակվում է 13-6E396 ծածկագրով՝ «Այուրեանիզմ հայկական դիմագծով» թեմայի շրջանակներում:

² Լևոն Թութունջյանի մասին տե՛ս Արարատ Աղասյան, Հայաստան-Ֆրանսիա. գեղարվեստական կապերը XX դարում, «Սովետական արվեստ», Երևան, 1991, հ. 4, էջ 17-22: Ararat Aghasyan, Léon (Lewon) Tutundjian // Armenien. Wiederentdeckung einer alten Kulturlandschaft. Museum Bochum, 1995, S. 387-388. Արարատ Աղասյան, Ֆրանսահայ նկարիչ Լևոն Թութունջյանը // Հայ-ֆրանսիական պատմաշակութային առնչություններ: Երևան, 1997, էջ 15-21: Շահեն Խաչատրյան, Լևոն Թյութունջյան, Ֆրանսահայ կերպարվեստ, Երևան, 1991, էջ 69-72: Яков Хачикян, Художник Левон Тутунджян, Наедине с ушедшим. Kaleidoscope воспоминаний, книга I, Ереван, 2002, сс. 53-58. Արարատ Աղասյան, Հրավաղ Հակոբյան, Մուրադ Հարաթյան, Վիգեն Դազարյան, Հայ արվեստի պատմություն, Երևան, 2009, էջ 553-554: Մանե Մկրտչյան, Լևոն Թյութունջյանի արվեստը ֆրանսիական սյուրռեալիզմի համատեքստում, Երիտասարդ հայ արվեստաբանների գիտական յոթերորդ նստաշրջան, նվիրվում է Տիգրան Չուխաճյանի ծննդյան 175-ամյակին (19-21 հոկտեմբերի, 2012), Նստաշրջանի նյութեր, Երևան, 2013, էջ 214-221 և այլն:

³ Լևոն Թութունջյանի ծննդյան թիվն անորոշ է և տարրեր կենսագիրների մոտ տատանվում է 1904-1906թթ. միջև:

ուղարկում է Հունաստան: Թութունջյանն իր ապրուստը վաստակում է խեցեգործ վարպետի մոտ աշխատելով, իսկ այնուհետև՝ մետաքսի վրա նկարչություն անելով⁴: Հունաստանից Թութունջյանը մեկնում է Վենետիկ: Սուրբ Ղազար կղզում նա մի քանի ամիս ուսում է առնում Մխիթարյան միաբանության հոգևոր հայրերի մոտ⁵: 1923-ին իր թագմաթիվ հայրենակիցների պես նա հաստատվում է Փարիզում⁶: Թութունջյանը բուրբուլին չէր տիրապետում ֆրանսերենին, սակայն արվեստի մայրաքաղաքը ձգում էր նրան, և ի ծնե հանճարեղ նկարիչը չէր կարող չմնալ Փարիզում: Օրվա հացը վաստակելու համար նա ընդունվում է խեցեգործի արհեստանոց: Օգնականի այդ աշխատանքն իր սիրելի նկարչության և կերպարվեստի հետ անմիջական կապ ուներ:

«Մտքի յուրատիպ թոփչք ու վարպետ ձեռք ունեցող Թութունջյանն իր մեջ միշտ փայփայել է առաջնային լինելու մի ներքին մարմաջ, ընդվզող անհանգստություն ու այդ պատճառով անընդհատ փոփոխվել է իր ձևամտածողությունը, չի ապրել մեծ կենտրոնացում»⁷: Թութունջյանն իր կյանքի ընթացքում փայլուն համատեղեց թաշիզմը, երկրաչափական արտոբանակցիան և սյուրռեալիզմը: Սյուրռեալիզմի ընտրությունը պատահական չէր: 1920-ականներին Ֆրանսիայում ձևավորված և լայն թափ ստացած արվեստի այդ ուղղության հիմնական առանձնահատկությունը պատրանքի և տարիմաստ ֆորմաների կիրառումն էր: Սյուրռեալիստական ոճով ստեղծագործող արվեստագետները փորձում էին ջնջել բնականի և ցնորականի միջև եղած սահմանները՝ հիմնվելով զուգորդական խաղի և ենթագիտակցության վրա: Ենթագիտակցությունից բխող ստեղծագործության, ավտոմատիզմի գաղափարով աշխատելու համար սյուրռեալիստ արվեստագետները թագմապիսի հնարքների էին դիմում. աշխատում էին հիպնոսի, սովի, ալկոհոլի, թմրանյութերից առաջացած հալյուցինացիաների ազդեցության տակ⁸: Սակայն Թութունջյանին բավական էր վերհիշել մանկության տարիների՝ Ամասիայի ջարդերը:

⁴ Gladys Fabre, Tutundjian, Paris, Editions du Regards, 1994, p. 13.

⁵ Թութունջյանի՝ վարժարանում ուսանելու տարիներից ոչ մի հետք չի մնացել, բացի 1925-ով թվագրված մի ջրաներկ նատյուրմորտից, որը նկարիչն անկասկած վարժարանին նվեր էր ուղարկել Փարիզից:

⁶ 1923-ին թագմաթիվ հայ փախստականներ Փարիզ են գալիս: ԱՄՆ-ից հետո Ֆրանսիան այդ փախստականներին ընդունող երկրորդ երկիրն էր:

⁷ Շահեն Նաչատրյան, Ֆրանսահայ կերպարվեստ, «Անահիտ» հրատարակչություն, 1991, էջ 71:

⁸ Cathrin Klingsöhr-Leroy, Surrealism, Taschen, 2004, pp. 16-17.

Այսպիսով, սյուրռեալիզմի խորհրդանշական արտահայտչալեզուն հրապուրեց եղեռնը վերապրած Թութունջյանին՝ անձնական հոգեկան ցնցումներն ու դառնական կիծերն արտահայտելու համար:

Ուսումնասիրելով Թութունջյանի սյուրռեալիստական ոճի կտավները⁹, կարելի է նկատել, որ դրանց ընդհանուր կոմպոզիցիոն լուծումը բացառիկ լարվածության, դինամիկայի վրա է հիմնված: Շեշտված հեռանկարները, մեծածավալ դետալները, հեռավորությունը շեշտող ամպերը, տարածության մեջ խճճված պարանները և մյուս դետալներն ուժեղացնում են այդ ճնշվածության տպավորությունը: Թութունջյանի այդ աշխատանքներում տեսնում ենք ինքնատիպ գերզգացմունքայնություն, որն արտահայտվում է համաչափությունների աղավաղման, կտրտված ուրվագծերի, կոմպոզիցիոն դինամիկայի մեջ: Թութունջյանի աշխատանքներում հատկանշական է երկնքի պատկերումը: Արվեստագետն այն հիմնականում բաց երկնագույն – սպիտակավուն երանգների մեջ է պատկերում: Սակայն առաջին հայացքից խաղաղ թվացող սպիտակ ամպերով այդ երկինքը անսահման լարվածություն է արտահայտում: «Սկսյալական հեռանկարներ, որոնք քնակեցված են դեֆորմացված չորացած ծառերով... Այդ առեղծվածային միջավայրը մշտապես ճնշող տպավորություն է թողնում, դրանում հանդիսատեսը մշտապես երկխոսում է իր մահվան պատկերի հետ, ինչը վկայում է Թութունջյանի տեսիլքային տեսության մասին, որը սյուրռեալիստ արվեստում գրեթե ամենահոռետեսականներից է»¹⁰:

Թութունջյանի կտավների գրեթե բոլոր բնանկարներն ամայացած են: Դրանցում տեսնում ենք կամ տափաստաններ, կամ էլ տիեզերական տպավորություն ստեղծող անբնական հարթ տարածքներ: Թութունջյանի գեղանկարչական տաղանդն, անկասկած, ունակ էր ցանկացած տիպի ռեալիստական բնանկար պատկերելու, սակայն նկարչի նպատակը անբնականության և ամայության տպավորության ստեղծումն էր: Տարածություն, որը պարունակում է

⁹ «Էլեմենտները», կտավ, յուղ, 73-90սմ, 1929, «Կտրած ձեռքերը», կտավ, յուղ, 65-79սմ, 1930, «Ինձորով պեղորիս», կտավ, յուղ, 17-23սմ, 1923, «Ճաքած գլուխը պատշգամբում», կտավ, յուղ, 97-130սմ, «Կարմիր դիմակ», կտավ, յուղ, 89-116սմ, «Անանուն», կտավ, յուղ, 72-115սմ, «Անանուն», կտավ, յուղ, 81-100սմ, «Անանուն», կտավ, յուղ, 33.1-24սմ:

¹⁰ Christian Olivereau, Léon Tutundjian – 1906-1968. L'oeuvre construite 1925-1930, travail de recherche de Diplôme d'Études Approfondies soutenue à l'Université de Dijon, juin 1985, p. 17.

դիտողի համար սովորական տարրեր, սակայն ընդհանուր կոմպոզիցիայով կամ որևէ դետալով ստեղծում է մի վայր, որը բնության օրենքից, սովորական կյանքից դուրս է: Դա ևս մի հնտալից հնարք էր բնության օրենքին դեմ գնացող արարքի՝ մարդու սպանության, մեղքի արտահայտման համար:

Թութունջյանի կտավներն ուսումնասիրելիս հաճախ տեսնում ենք արմատների, չորացած ճյուղերի և ծառերի, ճաքած նոսն և այլ պտուղների, քարի բեկորների, սպիտակ ամպերի, կախաղանի պարանների, փայտե սեղանների, պատուհանների, քանոնի, շախմատաձև սալահատակի, կտրած ձեռքերի և գլուխների պատկերներ: Առաջին հայացքից չհամադրվող այդ առարկաները Թութունջյանի արվեստում ներդաշնակորեն համադրվում և խոր իմաստ են ձեռք բերում՝ դառնալով մի ինքնատիպ բառարան արվեստագետի վշտի արտահայտման համար:

Դրոտ աճուրդատան 1970-ի կատալոգում արվեստարան Ժ.Բերտրանը նշում է. «Երազների հետևորդ, բայց չափազանցությունների և մետաֆորի թշնամի, Ասլվադոր Դալիի պես Թութունջյանը խոսում է խորհրդանիշներով: Ծառը, կտրած ձեռքը, պարանը, ճաքած նուրը չերևացող ճշմարտություններ են պատկերում...»¹¹:

Թութունջյանի գեղարարապաշտական աշխատանքներում մշտապես հանդիպում ենք տանջանքի հետ զուգորդվող որևէ տարր, օր.՝ աչքից դուրս ընկած բիբ, երկայնական առանցքով կտրված գլուխ, ճեղքված ուղեղ, կտրված ձեռք և այլն: Մարմնի մասնատված այդ մասերը մշտապես զուգորդվում են բանականության, հաշվարկի, մտքի հետ ասոցացվող դետալների հետ՝ ճատրակ, քանոն և այլն: Եթե դեմքը ամբողջովին է պատկերված, այն պարտադիր ասիմետրիկ է թե՛ աչքերի չափերով, թե՛ գլխի համաչափություններով: «Ճեղքված, աղճատված, գերաշխարհային այդ դեմքերը Թութունջյանի ինքնանկարներն են, որոնցով նա իր ներքին տառապանքն է արտահայտում»¹²: Արվեստագետի պատկերած դեմքերի աչքերը մի գաղտնիք են պարունակում: Աչքեր, որոնք եղեն են տեսել գաղտնիք, որի պատասխանը գիտի միայն Թութունջյանը:

Թութունջյանի գեղարարապաշտական կտավներում հաճախ հանդիպում ենք նաև պատուհանի պատկերների: Այդ դետալը կարող է տարբեր մեկնա-

բանություններ ունենալ: Արտաքին աշխարհի դիտման բացատրությունից բացի, դրանում առկա են երկու միջավայրերի բաժանման, տեսարանի վրա դիտորդի հայացքի կենտրոնացման, նկարում երկրաչափական բաժանումով տեսարանի պատկերման և այլ խորհուրդներ: Պատուհանների պատկերումը գեղանկարչության մեջ տարածված էր դարեր ի վեր, և հատկապես հաճախ այն տեսնում ենք Վերածննդի շրջանի ստեղծագործություններում: Սակայն այդ սյուրռեալիզմի արվեստաճի դեպքում այդ դետալը նոր իմաստներ է ձեռք բերում, իսկ Թութունջյանի արվեստում դառնում է մի յուրահատուկ անցում դեպի այլ աշխարհ, այլ իրականություն:

Թութունջյանի կտավներում խորհրդանշական է նաև ծառերի պատկերումը: Հիմնականում դրանք կամ չորացած են, կամ մերկացած ճյուղեր ունեն: Դրանց մեծ մասը կղզյակներով կամ մի գծով է պատկերված և հաճախ մարդկանց խմբի տպավորություն է ստեղծում: Կտրած գլուխները կամ հսկայական դետալների պես դրված են գետնին, կամ էլ հաճախ ճաշի սեղանի սպասքի մասն են կազմում՝ սիրտը կամ ախտի վրա դրված: Այդ դետալները ևս ոճի և սպանդի հուշերի հետ անմիջական կապի մեջ են գտնվում: Դրանցում բիոմորֆ տարրերի, բջիջների, հյուսվածքների պատկերումը միգուցե նոր կյանքի վերակսման, հայոց ազգի վերածնման խորհրդանիշն են:

Յեղասպանության հիշատակներին արձագանքող աշխատանքների շարքից հատկապես առանձնահատուկ է Թութունջյանի «Դեղին դիմակ»¹³ կտավը¹⁴: Այդ աշխատանքում տեսնում ենք մշուշի մեջ աստիճանաբար անհայտացող ծառեր, ամայացած միջավայր, քարերի բեկորներ: Կտավի կենտրոնական տարրը եզրագծով լուներ հիշեցնող, ահասարսուտ ժպտացող հսկայական դիմակն է: Լուսյունը հատող ճիչով այն կարծես ամբողջ ծավալով առաջ է գալիս դիտողի վրա, պատմում տեղի ունեցած ողբերգության մասին: «Բարձր արվեստ» կերպարվեստի կենտրոնի ուժերով Հայաստան բերված այդ նկարը սյուրռեալիստ արվեստի գլուխգործոցներից է:

Թութունջյանի կտավների աննյութ, անորոշ միջավայրում պատկերված իրերն իրենց ձևերով իրական, միաժամանակ ցեղրական են թվում: Այդ աշխատանքներում կա մի յուրահատուկ խորհրդավորություն, որն ավելի շատ դիտողի զգացմունքների վրա ազդեցության, նկարին նայելիս նրա տրամա-

¹¹ Maître Claude Robert, Tableaux modernes, Paris, 21 juin 1974, p. 6.

¹² Murachanian Jean Louise, Leon Tutundjian: Trauma, identity and modern art in the aftermath of genocide, University of California, Los Angeles, 2009, 237p. 3384044.

¹³ «Դեղին դիմակ», կտավ, յուղ, ստորագրված է ներքևի աջ անկյունում, չափերը՝ 116-89սմ:

¹⁴ Տե՛ս Իրինա Գարսեֆեյան, Սյուրռեալիզմի հայկական դիմագիծը, Կանթոն, գիտական հոդվածներ, 2014, 2-3 (59-60), էջ 364-371:

դրության մեջ առաջացած վիճակով է արտահայտվում: Նրա նկարներում ասես մարմնավորվել է 1915-ի արհավիրքը վերապրած մարդու ներաշխարհից հյուծող եղեռնի արձագանքը: Ճնշվածություն, սարսափ, վիշտ, ցավ և դրս հետ մեկտեղ՝ իմաստություն, հավերժություն, դասարկություն:

«Թութունջյանի արվեստում առկա և ուրիշների համար միայն երևակայված «չերևացող ճշմարտությունները», արվեստագետի մանկության օրերի սարսափազդու պատկերներն են, որոնց մասին լռել է նկարիչը...»¹⁵: Թութունջյանը փրկվել էր եղեռնից մոր շնորհիվ: Նրա ծնողները եղեռնի զոհն էին դարձել, և այդ ցավը մշտապես ապրում էր նրա սրտում: Ամասիայում ծնված Թութունջյանը մանուկ հասակից առհավատ կորցրել էր իր հայրենիքը և, ցավոք, նրան այդպես էլ չհաջողվեց գոնե այցելել Խորհրդային Հայաստան: Բնությունից զուսպ և ինքնամիտի լինելով՝ Թութունջյանը չէր կիսում իր խոհերն ու տառապանքները ուրիշների հետ, և իսկապես նա շատ քիչ մտերիմ ընկեր ուներ: Արտահայտման միակ աղբյուրը մնում էր արվեստը:

Ինչպե՞ս ապրել սեփական ժողովրդից կտրված, պարտադրված աքսորի մեջ: Լինել այդքան միայնակ, երբ շուրջդ այդքան մարդ կա... Հայրենիքն ու հայկական շրջապատը նրան շատ էին պակասում նաև այն պատճառով, որ արվեստագետի կինն ազգությամբ ֆրանսուհի էր¹⁶, և նրանց ընտանիքը, ցավոք սրտի, հեռու էր հայկական իրականության հետ սերտ շփումից, հայոց լեզվի գործածումից: Խառնվածքով զուսպ և ինքնամիտի լինելով՝ արվեստագետը հաճախ խուսափում էր ընկերական մոտ հարաբերություններից, այցելություններից: Նա ապրում էր փարիզյան արվարձանում, իր անձնական աշխարհի մեջ քաշված: Ուսուցիչների զավակ լինելով և մայրենի լեզվին փայլուն տիրապետելով հանդերձ, ցավոք սրտի, Թութունջյանը շատ քիչ ափիսեղ ուներ այն գործածելու համար: Դրա հետ կապված խորհրդանշական է «Մե-նակյաց տաղանդը» պատմվածքը¹⁷, որում տեսնում ենք Թութունջյանի կարոտը մայրենի լեզվի գործածման, հայրենակիցների հետ շփման հանդեպ:

Չարմանալի է, բայց փաստ, որ համաշխարհային արվեստի մեծերի (Պ.Պիկասո, Է.Միլլո, Ռ.Մագրիտ, Ս. Դալի, Մ. Դյուլան, Ի.Տանգի, Ա.Ջակոմե-

¹⁵ **Շահեն Խաչատրյան**, Ֆրանսահայ կերպարվեստ, էջ 72:

¹⁶ Ժերմեն Թութունջյան (1904-1984):

¹⁷ **Վահրամ Մավեան**, Լեռնակեաց տաղանդը, «Ազգ» օրաթերթ, 19 օգոստոսի 2006թ., հավելված «Մշակույթ», թիվ 11, էջ Ա:

տի և այլն) հետ ցուցադրվող¹⁸ և ստեղծագործող հայազգի հանճարը մոտացության և անտարբերության մատնվեց, սակայն նրա ստեղծած կտավների արժեքն այնքան մեծ էր, որ դրա կողքով չէին կարող անտարբեր անցնել «Ալեն լե Գայար» և «Մինտոր» փարիզյան ցուցասրահները: Ունենալով հրեական հոտառություն՝ նրանք կարողացել էին ընտանիքից ծեղք բերել Թութունջյանի ստեղծագործությունների մեծ մասը: Հայազգի գործիչներից Գարիկ Բասմաջյանի ցուցասրահը և նրա հավաքածուն կարողացել էին պահպանել և բարձրաձայնել Թութունջյանի արվեստի մեծությունը: Հայաստանում Թութունջյանի ստեղծագործությամբ բացառապես զբաղվում է «Բարձր արվեստ» կերպարվեստի կենտրոնը, որի ուժերով վերջին մի քանի տարվա ընթացքում երևան են բերվել և ցուցադրվել Թութունջյանի մի քանի գլուխգործոցներ: Նշենք նաև, որ սփյուռքահայ նկարիչների ստեղծագործության քարոզչությամբ զբաղվող կենտրոնը գիտական ծրագիր է իրականացնում Լևոն Թութունջյանի ստեղծագործությունների վերաբերյալ: Հուրախություն մեզ «Բարձր արվեստ» կենտրոնում ներկայումս ցուցադրվում է Լևոն Թութունջյանի «Դեղին դիմակը» գլուխգործոցը, որը 1988-ին «Գարիկ Բասմաջյան» ցուցասրահի կողմից ցուցադրվել է Մոսկվայի Տրետյակովյան պատկերասրահում:

Վերադառնալով Թութունջյանի գերիրապաշտական ոճի կտավներին՝ պետք է նշել, որ դրանց բնորոշ գծերից են նաև ճնշող միջավայրն ու հոռետեսական այն տրամադրությունը, որով վարակում են դիտողին: Այդ կտավները ստիպում, պարտադրում են հիշել, խորիել, հասկանալ: Մարդկային դաժանության, թուրքական ոճի դեմ ճիչ հանդիսացող Թութունջյանի աշխատանքներն իրենց գեղագիտական արժանիքներով և խորիմաստությամբ 20-րդ դարի արվեստի ստեղծագործությունների գոհարների շարքում են դասվում:

Կան արարքներ, որոնք վաղեմություն չունեն: Եղեռն, որից անցել է արդեն ուղիղ մեկ դար, և որը, սակայն, այնքան մոտ է թվում: Հիշատակ, որ ապրում է մեր արյան մեջ: Հիշատակ, որի փայլուն արտահայտությունն է հայրենիքի կարոտով ապրած հանճարեղ հայրդի Թութունջյանի վրձինը:

¹⁸ «Ժամանակակից արվեստի ընտրյալների ցուցահանդես», Ստեղծելի թանգարան, Ամստերդամ, 1929թ., «Produktion Paris 1930» ցուցահանդես, Տյուրիխ, 1930թ., խմբակային ցուցահանդես «Ռիվ գոշ» ցուցասրահում, Փարիզ, 1958թ.: Տե՛ս Gladys Fabre, Tutundjian, Paris, Editions du Regards, 1994, pp.171-172:

ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Հոդվածը նվիրված է ֆրանսահայ նկարիչ Լևոն Թութունջյանի սյուրռեալիստական ոճի կտավների խորհրդանիշների վերլուծությանը: Եղեռնից փրկված արվեստագետի աշխատանքների տարրերն անմիջական կապի մեջ են ջարդերի ահասարսուտ պատկերների, անջնջելի հիշողությունների հետ: Նկարների կոմպոզիցիոն լուծումները և խորհրդանշական դետալների վերլուծությունը վկայում են նկարչի արտահայտչաբեզվի ինքնատիպության մասին, պարզաբանում են սյուրռեալիստական ոճի միջոցով եղեռնից մնացած հիշատակների արտահայտման պատճառները:

Բանալի բաներ - Լևոն Թութունջյան, ֆրանսահայ արվեստ, սյուրռեալիզմ, խորհրդանիշ, կերպարվեստ, Հայոց Մեծ եղեռն:

СИМВОЛЫ АРМЯНСКОГО ГЕНОЦИДА В СЮРРЕАЛИСТИЧЕСКИХ РАБОТАХ ЛЕОНА ТЮТЮНДЖЯНА

АННА АБАЗЯН, ИРИНА ГАРАСЕФЕРЯН

Данная статья посвящена анализу полотен сюрреалистического направления французского художника армянского происхождения Леона Тютюнджяна. Работы пережившего геноцид художника напрямую связаны с ужасающими воспоминаниями и образами резни. Композиционные решения и символические элементы картин свидетельствуют о своеобразии художественных приёмов художника.

Ключевые слова - Леон Тютюнджян, французско-армянское искусство, сюрреализм, символ, живопись, геноцид армян.

SYMBOLS OF ARMENIAN GENOCIDE IN LEON TUTUNDJIAN'S SURREALISTIC PAINTINGS

ANNA ABAZYAN, IRINA GARASEFERYAN

This article deals with the symbols in surrealist oil paintings of Leon Tutundjian, the French Armenian painter, who has survived the Armenian Genocide. The details of his paintings are directly associated with his memories of

the terrible massacre. The analysis of his paintings' compositional solutions and details of the used symbols verify the singularity of Tutundjian's expression, his ingenuity and reveal the grounds for depicting recollections of the genocide applying surrealist elements.

Key words - Leon Tutundjian, French-Armenian art, surrealism, symbol, painting, Armenian Genocide.